

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uluslararası Enerji Politikalarının Küresel Enerji Güvenliğine Etkisi

Author(s) / Yazar(lar) : Gizem Ay Şeker

Source / Kaynak: International Journal of Politics and Security (IJPS) / Vol. 7 / No. 1 / May 2025, pp. 36-53.

DOI:10.53451/ijps.1529377

Date of Arrival : 07.08.2024

Date of Acceptance : 24.09.2024

To cite this article:

Şeker, Gizem Ay “Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uluslararası Enerji Politikalarının Küresel Enerji Güvenliğine Etkisi”. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, Vol. 7, No. 1, 2025, pp. 36-53, DOI:10.53451/ijps.1529377

Open Acces:This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NonDerivatives 4.0 International, which permits use, sharing, adaptation, distribution, and reproduction in any medium or format, as long as you give appropriate credit to the original author(s) and the source, provide a link to the Creative Commons license, and indicate if changes were made.

Disclaimer: The views and opinions expressed in this article are those of the author(s) and do not necessarily reflect the official policy or position of IJPS.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uluslararası Enerji Politikalarının Küresel Enerji Güvenliğine Etkisi¹

Gizem Ay Şeker²

Özet

Dünyanın en büyük ekonomilerinden olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin enerji açığı ekonomik büyümesine eşit veya onu aşan oranlarda artarken, enerji güvenliği politika yapıcılar ve uluslararası toplum arasında bir alarma neden olmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Çin'in enerji arz güvenliğini nasıl sağladığını ve küresel enerji güvenliğini nasıl etkilediğini incelemektedir. Çin, artan enerji talebini karşılamada ciddi zorluklarla karşı karşıya kalmasına rağmen, Kuşak Yol Girişimi gibi geliştirildiği proje ve dış politika stratejileri ile kaynak arama, çeşitlendirme ve talep coğrafyasına güvenli ulaştırma hedeflerinde başarı sağlamaktadır. Çin, uluslararası enerji piyasasında ithalat ve ihracat oranları sebebiyle direkt etkide bulunmaktadır. Çin'in sürdürülebilir ekonomik kalkınmasının devam edebilmesi için enerji arz güvenliğini, ulusal güvenliği ve iktisadi güvenliğini birlikte değerlendirmektedir. Bu çalışmada veriler nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi metodu kullanılarak elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Enerji Jeopolitiği, Enerji Arz Güvenliği, Enerji Talep Güvenliği, Kuşak Yol Girişimi.

The Impact of International Energy Policies of the People's Republic of China on Global Energy Security

Abstract

While the energy deficit of the People's Republic of China, one of the world's largest economies, is increasing at rates equal to or exceeding its economic growth, energy security is causing alarm among policymakers and the international community. The purpose of this study is to examine how China ensures energy supply security and how it affects global energy security. Although China faces serious difficulties in meeting the increasing energy demand, it has achieved success in its goals of resource search, diversification, and safe transportation to the demand geography with the projects and foreign policy strategies it has developed, such as the Belt Road Initiative. China has a direct impact on the international energy market due to import and export rates. It evaluates energy supply security, national security, and economic security together for China's sustainable economic development to continue. In this study, data was obtained using the document analysis method, which is a qualitative research method.

Keywords: Belt and Road Initiative, China, Demand Security, Energy Geopolitics, Energy Supply Security

¹Bu çalışma Gizem Ay Şeker tarafından Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Anabilim Dalında hazırlanan 'Enerji Jeopolitiği Bağlamında Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikasının İncelenmesi' başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir

²Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, Türkiye, ORCID: 0000-0003-1965-2423,e-posta: gizemayseker@gmail.com, Makale Geliş Tarihi: 07.08.2024, Makale Kabul Tarihi:24.09.2024, DOI:10.53451/ijps.1529377

Giriş

Çin Halk Cumhuriyeti, 1949 yılında Mao Zedong tarafından kurulmuş ve yaklaşık 30 yıl boyunca sosyalist bir ideoloji ile yönetilmiştir. 1960'lı yıllarda küresel bir güç, 1970'li yıllarda Birleşmiş Milletlerin daimî beş üyesinden biri, 1990'lı yıllarda ise başarılı ekonomik kalkınma ve dünya sahnesinde gördüğümüz Çin; bugün 1,4 milyar nüfusu ile dünyanın ikinci büyük ekonomisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çin ekonomisinin ulusal ve küresel enerji kaynakları üzerinde önemli etkileri vardır. Kuruluşunun ilk yıllarında enerji sektörlerinin tümündeki vurgu, endüstride reform yapılmasına ve iç talebin karşılanmasıyla daha verimli hale getirilmesine odaklanılmıştır. Bu dönemde ana dış politika endişesi, yabancı yatırımı sağlamaktır. Çin'in enerji gelişimini yönlendiren bütünleşmiş bir politika ortaya konulamamıştır. Sektörde benimsenen politikalar birbirinden kopuk, genellikle birden fazla, birbirini tamamlamayan hedeflere sabitlenmiş ve ekonomik kaygılar pahasına siyasi amaçlara ulaşmak için tasarlanmıştır. Çin ekonomik reformlarının deneysel, kademeli olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir.³

1978 yılı itibari ile Mao Zedong'un yerine geçen Deng Xiaoping, Zedong'un ekonomik politikalarının ideolojik baskı altında kalmasını ve Çin'in dünyadan kendini tecrit etme politikalarının ekonomik verimliliğinin önüne geçtiğini savunarak, tasarladığı yenileşme stratejisi ve modernleşme reformları uygulamaya koymuştur. Bu reformlar; Robert Keohane ve Joseph Nye'nın teorik çerçevesini oluşturduğu neoliberal kurumsalcılığın; piyasa mekanizmasının güçlendirilmesi, devletin ekonomik aktivitelerde geri planda kalmasının gerektiğini, uluslararası şirketlerin ana aktör olarak ortaya çıkması, dış dünyaya açılım, yabancı sermayenin ülkeye girişi, uluslararası örgütlerin devletlerarası iş birliği ve diyalogu artıracığı gibi prensiplere dayanmıştır. Çin, ilk olarak iktisadi kalkınmasının merkezine yüksek üretim ve ihracata dayalı ekonomik politikaları yerleştirmiştir. Ucuz iş gücü ve düşük maliyetli üretim bu politikaların daha da gelişmesine sebebiyet vermiştir. Deng, '*dereyi geçerken taşları ayağınla yoklayarak*' söylemindeki gibi temkinli politikalar uygulayarak, IMF ve Dünya Bankası tarafından Washington Uzlaşısı sonrasında önerilen ani özelleştirme içeren ekonomik politikaları reddetmiş⁴, '*Çin Tarzı Sosyalizm*' olarak adlandırdığı aşamalı neoliberal politikalar

³Yi-Chong Xu, "China's Energy Security", *Australian Journal of International Affairs*, 60, sy. 2 (2006):265-286.

⁴M. Hart Lansberg ve Paul Burkett, *China and Socialism: Market Reforms and Class Struggle* (New York, Monthly Review, 2004), 56.

ile yıllık büyümesini %10 civarına çıkarmayı başarmıştır.⁵ Deng, uyguladığı politikaların olumlu etkilerini gördükten sonra ülkenin güneyindeki bir gezisinde ‘*zenginleşmek muhteşem*’ ve ‘*fare yakalandıktan sonra kedi beyazmış ya da siyahmış ne fark eder*’ ifadelerini kullanarak iktisadi gelişiminin ideolojik prensiplerin önünde olduğu vurgusunu yapmıştır.⁶ Diğer taraftan yenilikçi lider Xiaoping, stratejilerinin ekonomik kalkınmayla birlikte halk refahının artması ve ordunun modernizasyonu ile ulusal güvenliğinin tam anlamıyla sağlanmasının Çin komünist rejimin de devamını sağlayacak ana unsur olarak arz etmiştir.

Çin, kendisine kuruluşunun 100. yıl dönümüne kadar üç önemli hedef belirlemiştir. Bunlardan birincisi ve önemlisi; güçlü ekonominin sağlanmasıdır. İkincisi uluslararası arenada önemli gündem başlıklarından olan Tayvan sorunu çözmek ve bölgesel rekabette Asya’da güç lideri olmaktır. Üçüncüsü ve son adımı ise ekonomik ve siyasi gücünü ileriye götürerek dünya süper gücü olmaktır. Bu üç idealin gerçekleşmesi, üretime dayalı sürdürülebilir ekonomik refahın sağlanmasını mecbur kılmıştır.⁷ Artan üretim faaliyetleri Çin’in enerji arzının yükselmesine sebep olmuştur. Çin enerji bağımlılığı sebebiyle dünyanın her yerinde enerji diyalogunu ve iş birliğini derinleştirmek istemektedir. Bu bağlamda çok sayıda stratejik plan ve uluslararası iş birliğini artıracak projeler ortaya koymuştur. Günümüz Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından açıklanan ve beş yıllık kalkınma planlarına ışık tutan ‘Enerji Devrimi’, ‘Made in China 2025’ ve ‘Kuşak Yol Girişimi’ buna örnek verilebilir. Çin, sermaye hareketini kontrol ederek hem iç piyasasına zarar veren rekabetçilere karşı kendini koruyan hem de elde ettiği güç ile küresel ölçekte hegemon olmayı amaçlayan neo-merkantalist bir politika izlemektedir. Bu doğrultuda Çin, enerji arz güvenliğini sağlamayı ve enerji kaynak çeşitliliğini dış politikasının temeline yerleştirmiştir. Dünya enerji piyasasındaki yüksek enerji ithalat ve ihracat oranları küresel enerji güvenliği ve fiyat istikrarının sağlanması için direkt etkilidir.

Bu makale, Çin’in artan enerji talebinin küresel etkilerini ve geliştirilen stratejileri açıklayacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde enerji güvenliği nedir? Çin enerji arz güvenliğini nasıl sağlamaktadır? Çin’in enerji arz güvenliğini sağlamadaki en önemli uluslararası problemleri nelerdir? Sorularının cevapları detaylandırılarak açıklanacaktır. Üçüncü bölümde ise, Çin’in büyük enerji projelerinin küresel etkileri ve enerji arz güvenliğinin uluslararası

⁵Lan Cao, “Chinese Privatization: Between Plan and Market”, Law and Contemporary Problems, 63, sy. 4 (2000):30.

⁶David Harvey, Neoliberalizmin Kısa Tarihi, çev.Aylin Onocak, (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2015).

⁷R. Kutay Karaca, “Çin’in Değişen Enerji Stratejisinin Dış Politikasına Etkileri (1190- 2010)”,*Uluslararası İlişkiler* 9, sy. 33 (Bahar 2012): 95.

sonuçlarından bahsedilecektir. Sonuç bölümünde ise bölümlerde verilen Çin'in enerji arz güvenliğinin küresel enerji güvenliğine etkisinin analizi yapılmıştır.

1. Çin'in Enerji Güvenliğine Yaklaşımı

Enerji güvenliği; enerjiyi iletim, dağıtım sistemlerinden başlayarak olası terör saldırılarından, çatışmalardan ve doğal afetlerden koruyarak, adil, temiz, güvenilir, akılcı bir yol izleyerek talep coğrafyasına kadar sorunsuz ulaştırılmasıdır.⁸ Enerji güvenliği, en basit haliyle, 'yeterli' ve 'güvenilir' bir enerji arzının 'istikrarlı' bir fiyatla güvence altına alınması anlamına gelir. Birincil enerji, kömür, petrol, gaz, hidro ve diğer yenilenebilir kaynaklardan oluşmaktadır. Birincil enerjinin büyük bir kısmı elektriğe dönüştürülür ve ekonomi ne kadar gelişmişse, elektriğin nihai enerji tüketimindeki oranı o kadar büyük olur.⁹ Dolayısıyla, enerji güvenliği politikası yalnızca birincil enerjiye erişimin güvence altına alınmasıyla ilgili değil, bir dizi faktöre bağlı olan güvenilir nihai enerji arzının güvence altına alınmasıdır. Bu faktörler; ekonomik ve enerji verimliliğini iyileştirmek için piyasa reformları, ulaşım zorluklarının hafifletilmesi, geniş alanlı elektrik kesintilerinin önlenmesi, elektrik santrallerinin ve elektrik şebekelerinin terör saldırılarından korunması ve enerji tasarrufunun sağlanmasıdır.¹⁰

Bir ülke yüksek miktarda petrol ve gaz ithal etmeye başladığında potansiyel rakiplerine karşı siyasi ve askeri savunmasını yükseltmesi gerekmektedir. Ülkelerin petrol ve gaz şirketlerinin çıkarları genellikle ulusal çıkarlarıyla eşittir, yaptıkları şey hükümet politikalarının uygulanması ekonomik çıkarlarının peşinde koşmaktır. Ulusal enerji şirketlerinin nihai amaçları ülkenin güvenlik ve siyasi hedeflerinden farklı değildir. Kuşkusuz yeterli miktarda birincil enerji arzının sağlanması, tüm devletler için önemli bir endişe kaynağıdır. Enerji kaynaklarına kesintisiz erişim, güvenli ulaşım ve göreceli fiyat istikrarı gibi konuları içermektedir. Bu enerji endişelerinin yalnızca güvenlikle ilgili sonuçları olmakla kalmaz, aynı zamanda başlı başına bir güvenlik sorunu haline gelmektedir. Çinli politika yapımcıların büyük ilgi ve çabaları yeterli ve güvenilir bir yerel enerji arzı sağlamaya yöneliktir. Bu, enerji sektöründeki başarılı piyasa reformlarına ve enerji tasarrufuna bağlıdır. Dış politikada ise; enerji şirketlerini denizaşırı petrol ve gaz arama ve üretimine erişmeye teşvik etme, küreselleşme adına Çin'in önemli bir oyuncu olarak uluslararası tanınırlık kazanma ve entegre

⁸Necdet Pamir, *Enerjinin İktidarı*, (İstanbul: Hayykitap, 2015), 39.

⁹David Buchan, "The Threat Within: Deregulation and Energy Security", *Survival*, 44, sy.3 (2002):105.

¹⁰Angie Austin, "Energy and Power in China: Domestic Regulation and Foreign Policy", *Foreign Policy Centre*, 2005, <https://fpc.org.uk/wp-content/uploads/2006/09/448.pdf> (12.02.2024).

olunmuş bir dünyanın parçası olma yönündeki geniş çaplı çabanın ana aktörleri olarak belirlemişlerdir. Yani Çin'in ulusal enerji şirketleri enerji arzını sağlama endişelerinin yanında siyasi ve diplomatik kaygılarla yönlendirilmektedir.¹¹

Çin, yüksek oranlı üretimi sağlamak için; altyapı olanaklarını iyileştirmek, teknolojik gelişimin desteklemek ve enerji sanayi sektörlerini ve kaynaklarını geliştirmek zorundadır. Çin'in, 1990'lardan sonra kendi enerji kaynaklarının yeterli düzeyde ikame edilemediği görülmektedir. Çin'in enerji politikalarını üç periyota ayırmak mümkündür. Birinci periyot kuruluşu 1949'dan 1992 yılına kadar olan kendi kaynaklarının yeterli geldiği dönemdir. İkincisi, 1993-2002 yılları arasındaki arz odaklı enerji kavramının olduğu periyottur. Üçüncüsü ise 2002'den günümüze kadar benimsediği kaynak bulma, kaynak çeşitlendirme ve enerji akışını kontrol edebilme sürecidir. Üretimin artması ile gelen enerji ihtiyacı Çin'i diğer bölgelerden enerji ithalatı yapmak zorunda bırakmıştır. Bu zorunluluk Çin'in iç, dış ve enerji politikalarının küresel bir yapıya kavuşmasına neden olmuştur. Çin'in gerçekleştirdiği başarılı ekonomik kalkınma, enerjiyi ihtiyacın ötesinde bir güvenlik meselesi haline dönüştürmüştür. Dış politikasında önceliği enerji arzını karşılayabilecek kaynak zengini ülkelere vermiştir. Karşılıklı 'kazan kazan' prensibi ile yürütülen ilişkiler Latin Amerika, Orta Asya, Orta Doğu, Afrika bölgelerindeki ülkeler ve Rusya ile gerçekleşmektedir. Çin enerji güvenliğini, iktisadi ve ulusal güvenliği ile bir bütün olarak değerlendirmektedir.¹²

Çin'in enerji güvenliğinin sağlanmasının önemini beş başlıkta kategorize etmek mümkündür; Birincisi, deniz yollarının güvenliğini sağlanması ve küresel ölçekte güçlü Çin Deniz Kuvvetleri için ordu modernizasyonunu gerçekleştirme isteğidir. İkincisi, enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve enerjiyi kaynağından sorunsuz elde etmek arzudur. Enerji kaynaklarına sahip ülkelerin siyasi iktidarsızlığa ve çatışma ortamlarına açık oluşu ve enerji yollarının güvenliğinin yeterince sağlanamaması Çin için önemli bir güvenlik problemi olarak görülmektedir. Üçüncüsü, enerji fiyatlarında meydana gelen ani dalgalanmalara karşı savunmasını güçlendirmektir. Dördüncüsü, küresel ısınma ve hava kirliliği ile etkin mücadele etme isteğidir. Beşincisi ise, Güney Çin Denizinde meydana gelen kıta sahanlığı problemleri ve ABD ile yaşanan rekabet durumudur.

¹¹ Peter H. Gries "China Eyes The Hegemon", *Orbis Foreign Policy Research Institute*, 49, sy. 3 (2005):401-412.

¹²R. Kutay Karaca, "Çin'in Değişen Enerji Stratejisinin Dış Politikasına Etkileri (1190- 2010)", *Uluslararası İlişkiler* 9, sy. 33 (Bahar 2012): 94-107.

Çin, dünya toplam enerji tüketiminin %12'sini oluşturması sebebi ile küresel enerji pazarının başlı başına büyük bir oyuncusudur. Bu bağlamda uluslararası enerji piyasasında iyi statüde muamele görmek istemektedir. Dünya enerji kaynaklarını paylaşma ve uluslararası enerji masasında söz sahibi olma 'hakkını' talep etmektedir. Çin'in sahip olduğu bu diplomatik ve siyasi hırslar enerji stratejilerini oluştururken üzerinde durduğu en önemli gerekçelerdir. Çin'in harici enerji stratejilerinin dört özel yönü vardır. Bunlardan birincisi; yakın coğrafyası olan Rusya ve Orta Asya ülkelerinden petrol ithalatını artırmaktır. İkincisi; Orta Doğu, Afrika ve Latin Amerika ile yaptığı ham petrol ithalat oranlarını yükseltmektir. Üçüncüsü; kaynak çeşitliliğini sağlayarak beklenilmeyen enerji akış kesintileri önlemektir. Sonuncusu ise; enerji iş birliğini ikili ve bölgesel düzeyde teşvik etmek ve enerji diyalogunu güçlendirmektir.¹³

Çin'in en büyük ticaret ortağı ve rakibi olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), dünya petrol tüketiminde birinci, üretiminde ise üçüncü sırada gelmektedir. Dünyanın önde gelen petrol şirketleri ABD menşelidir.¹⁴ Bu durum Çin'in enerji kaynaklarına ulaşmada kaynak zengini ülkelerle enerji diyalogu kurmanın beraberinde enerji pazarındaki rekabet sebebi ile enerji güvenlik politikalarını sürekli yenilemesi anlamı taşımaktadır. Çin enerji dış politikasında; yumuşak gücün kullanımı, barışçıl ve uzlaşmacı yaklaşım, kaynak zengini ülkelerin altyapı problemlerinin iyileştirilmesine odaklanmak ve hızlı diplomasi ilkelerini benimsemektedir.

Çin'in Orta Doğu'dan petrol arzını karşılama stratejisi Irak'taki 'teröre karşı savaşın' gölgesinde tasarlanmış olması, ithalatın kaynağı ve ulaşım rotasının, özellikle tedarik alanının güvensiz olduğu düşünüldüğünde, Çin'in enerji güvenliğini etkileyen büyük endişe kaynağı olarak görülmektedir. Hükümet, deniz aşırı enerji kaynaklarına erişimini güvence altına almak ve çeşitlendirmek için, Çinli ulusal enerji şirketlerine 'üç stratejik bölge' listelemiştir. Bunlar; Orta Asya ve Rusya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ve Güney Amerika'dır.

Çin enerjiyi kendisine taşımakta bir takım güvenlik problemleri görmektedir. Bunlardan en önemlisi enerji sevkini sağlayacak boru hatlarının yetersizliğidir. Çin ithal ettiği enerjinin büyük bir kısmını deniz yolu ile kendisine ulaştırmaktadır. Deniz yolu kontrollerinin ABD'nin denetimi altında olması, bu iki büyük rakip devlet arasında olası bir Tayvan sebepli krizin çıkması nedeniyle enerji sevkinin kesintiye uğraması anlamı taşımaktadır. Bu nedenledir ki Çin,

¹³Xu, "China's Energy Security," 271-272.

¹⁴BP Energy, "BP Statical Review of World Energy 68 the edition", *BP Energy Economic*, 2019, <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf> (04.10.2023).

önemli stratejik limanları kendi işletmesi altına alarak enerji sevk güzergahlarını kontrol etmeye çalışmaktadır. Pakistan'ın Gwadar Limanı işletmesi için uyguladığı 'İnci Stratejisi' ve Tayland'ın ortasından geçirmeyi düşündüğü 'Kra Kanalı' projesi bu duruma örnek verilebilir.¹⁵ Çin, yılda 500.000'den fazla geminin geçtiği Malakka Boğazı başta olmak üzere enerji ulaşım koridorlarının güvenliğinden endişe duymaktadır. Çin'in ithal ettiği petrolün büyük bir bölümü tankerler tarafından teslim edilmektedir. Güvenli teslimatların gerçekleşmesinin en önemli şartının, deniz yollarının güvenliğini sağlamak olduğunu bilen Çin'in, Şanghay ve Hürmüz Boğazı arasında 7000 millik deniz yolunu kapsayacak şekilde deniz kapasitesini genişlettiği iddia edilmektedir. Çin 'kıta' savunmasından kıyı ve deniz bölgelerinin 'çevresel' savunmasına odaklanma, petrol ithalatını güvence altına alma ve bölgesel otoritesini güçlendirmenin beraberinde, Asya'daki değişen stratejik güvenlik ortamının kurucu aktörü olmak istemektedir.¹⁶

Çin'in enerji güvenliğini tehdit eden diğer bir husus ise Güney Çin Denizi'nde sınır adaları olan Paracel ve Spratly adaları üzerindeki hâkimiyet tartışmasıdır. Adaların önemini artıran hususlar; çevresinin önemli ve yoğun deniz taşımacılığı rotalarından olması, etrafında büyük enerji rezervi varlığının tahmin edilmesi ve kıymetli balıkçılık kaynaklarının olmasıdır. Çin, adalar çevresindeki mercan resiflerini doldurarak yapay adalar inşa etmektedir. Çin, bu yapay adaları yaklaşık 425.000 km²'lik bir alana yayarak Malakka Boğazı'nda ve Güney Çin Denizi'nde, Japonya ve Güney Kore'ye karşı ekonomik ve stratejik üstünlük kurmaya çalışmaktadır. Çin, bu yapay adalar üzerine havalimanı, askeri üstler ve limanlar inşa ederek bölgeye güvenlik yatırımı yapmaktadır.¹⁷

Çin için enerji pazarlarının istikrarının sağlanması, şeffaf piyasa yapısının temini, enerji fiyatlandırma sisteminde adil olunması, enerji iş birliği ve diyalogunun gelişimi için önem arz etmektedir. Bu nedenledir ki; enerji arz güvenliğinin sağlanması, enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi, olumsuz çevre şartlarının düzenlenmesi elzemdir. Çin'in 2019 yılında yayımladığı Milli Savunma Strateji Kitabı'nda, enerji iş birliği yapılan ülkelerle uzun vadeli dostça ve siyasi ekonomik çatışmaların ötesinde bir ilişki kurulması gerekliliği üzerinde

¹⁵Fuangfa Amponstira, "Analysis of Global Connectivity of Kra Isthmus Canal Vision", *Rajapark Journal*, 14, sy. 33 (2020): 305-306.

¹⁶Christopher B. Pultz, "The PLA and China's Changing Security Environment", *Security Insight*, 2023, https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/si/si_2_1/si_2_1_puc01.pdf (20.01.2024).

¹⁷Ben, Werner, "New Air Bases, Baby Cabbage Key to Chinese Long Term Claims in South China Sea", *U.S. Naval Institute*, 2020, <https://news.usni.org/2020/06/03/new-air-bases-baby-cabbage-key-to-chinese-long-term-claims-on-south-china-sea>(04.07.2023).

durulmuştur.¹⁸ Çin 2015 yılından itibaren Uluslararası Enerji Forumu'nun kurucusu olması sebebiyle uluslararası enerji örgütlerinde kendine söz hakkı bulmuştur. Bilhassa Petrol İthal Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ve Körfez Arap ülkeleriyle uzun süreli enerji iş birliği anlaşmaları vardır. Çin, Şanghay İş Birliği Örgütü ile Orta Asya ülkeleri ile diplomatik ve enerji ilişkilerini geliştirirken, Uygur bölgesine gelebilecek ayrılıkçı hareketleri de önlemeyi amaçlamıştır. FOCAC gibi örgütlerle de Afrika enerji diplomasisini köklendirmektedir.

2. Çin'in Enerji Arzının Küresel Etkileri ve Mega Enerji Projeleri

Çin'in enerji arzının giderek yükselmesinin temel sebebi hızlı gelişen endüstri sektörü ve ekonomik büyümesidir. Çin'in son 20 yıl içerisindeki enerji talep miktarı %6,2 oranında bir artışın olduğu bilinmektedir. Çin'in üretiminin temeline yerleştirdiği enerji madeni olan kömürün talep ettiği miktar dünyanın yarısına denk gelmektedir. Çin, kömürde arz ve talebinde dünyada birinci sıradadır. Bu sebeple dünya kömür pazarının belirleyicisidir. Çin'in yıllık 900 milyon ton kömür ihtiyacı bulunmaktadır. En büyük kömür ithalatçısı ise Endonezya'dır. Çin'in dünyada petrol arzında ikinci, doğalgaz arzında ABD, Rusya ve Avrupa Birliği'nden sonra dördüncü sırada gelmektedir. Araç kullanımı açısından bakıldığında ise dünyanın en fazla araca sahip üçüncü ülkesi konumundadır. Çin uluslararası enerji piyasasında fiyat belirlemede çok büyük etkisi vardır. Çin'in geniş kömür rezervleri bulunmasına rağmen son yıllardaki enerji eğilimleri yenilenebilir enerji kaynaklarına doğru olmuştur.¹⁹

Çin, ABD ve diğer büyük güçler arasında ileri dönemde doğalgaz ve petrol arzında enerji güvenliği adına birçok ikili anlaşma ve müdahalenin olmasının artışı muhtemeldir. Çin'in dünya piyasasındaki enerji ithalat ve ihracat oranları küresel enerji güvenli açısından önemli bir konuma gelmesinde direkt etkilidir. Enerji aldığı ülkelere yaptığı yatırımlar ile kaynak zengini ülkeleri kendine talep bağımlısına dönüştürmüştür.²⁰ Bunların sonucunda Çin'in enerji üzerindeki etkisi ülke sınırları içerisinde kalmayıp diğer ülkelerin dış politikasını etkileyebilecek güçtedir. Çin petrol ihtiyacının 2/3'ünü ithal etmektedir. Dünyanın en fazla CO² yayan ülkesi konumundadır. Çin petrol arzını Rusya, Kazakistan ve Myanmar'dan boru hatları ile karşılamaktadır. İthalatının yarısını ise Orta Doğu bölgesinden gerçekleştirmektedir. Irak yatırımları dikkat çekmektedir. Çin'in 90 günlük petrol stok kapasitesi bulunmaktadır. Rafine edilmiş petrol ürünlerinin ihracatçılığı ham petrol ithalatının en önemli faktörüdür. Çin

¹⁸Lu Hui, "China's National Defense in the New Era", *The State Council Information Office of the People's Republic of China*, 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-07/24/c_138253389.htm(11.05.2023).

¹⁹Hasan G. Özkan, "Çin Enerji Arz Güvenliğinin Uluslararası İlişkilerde Güç Geçiş Teorisi Çerçevesinde Analizi", (Yüksek Lisans Tezi, Milli Savunma Üniversitesi, 2020), 140.

²⁰Özkan, "Çin Enerji Arz Güvenliğinin Uluslararası İlişkilerde Güç Geçiş Teorisi Çerçevesinde Analizi," 141.

ihtiyacından fazla petrolü rafine etmektedir. Dünyada petrole en yoğun talep OECD dışı ülkelerden Çin ve Hindistan'dan gelmektedir. Çin'in enerji arzındaki güvenlik yaklaşımları şunlardır;

- Malakka boğazından geçecek taşınmış petrol miktarının azaltılması
- 90 günlük petrol stok kapasitelerinin artırılması
- Uluslararası ve ikili ticari anlaşmalarla, enerji şirketlerinin yabancı imtiyazlarında artış sağlanması ve geliştirilmesi
- Verimlilik/tasarruf ile talep artışının azaltılması
- Ham petrol ve petrokimyasal ürünler arasındaki ithalat dengesinin sağlanmasıdır.²¹

Çin'in anayasanda yer alan, uluslararası iş birliğini artırarak enerji arz güvenliğini sağlamak adına geliştirdiği mega projesi Kuşak Yol Girişimi ekonomik ve stratejik bir plandır. Kuşak Yol Girişimi'nin öncelikli hedefi kaynak zengini ülkeler ile siyasi koordinasyonun sağlanması, altyapı ve tesislerin inşası, engelsiz ticaretin gerçekleşmesi ve finansal bütünleşme olarak belirlenmiştir. Kazakistan'da 2013 yılında dünyaya duyurulan proje Dünya Bankası verilerine göre belirlenmiş enerji rezervlerinin %75'ini, dünya nüfusunun %62'sini kapsamaktadır.²² 2024 yılı ocak ayı itibari ile Kuşak Yol Girişimi mutabakatını imzalayan 149 ülke bulunmaktadır. Çin Ticaret Bakanlığı'nın istatistiklerine göre 2023 yılı sonu itibari ile mutabakat zaptı imzalayan 149 ülkeye 1.053 trilyon ABD doları yatırım yapmıştır.²³ Kuşak Yol Girişimi'nin küresel ölçekte önemli etkileri vardır. Bu proje Çin'in büyüme stratejisinin merkezinde yer almaktadır. Asya Altyapı Yatırım Bankası öncülüğünde ulaşım ve altyapı projeleri geliştirerek Çin'in dünya ekonomisi ile bütünleşmesini sağlamaktadır.

Kuşak Yol Girişimi'nin bölgesel etkilerini incelediğimizde; Afrika'daki dış politikasının öncelikli ilgisi enerji kaynaklarına olduğunu görmekteyiz. Enerji arzını bu bölgeden karşılarken yaptığı altyapı çalışmaları ile kıta ülkelerinin kalkınmasına yardım etmiştir. Çin Afrika ilişkileri stratejik iş birliği konumundadır. Stratejik iş birliği noktasına gelmesinin temel nedenleri; Afrika bölgesindeki zengin enerji kaynakları, Çin'in yeni pazar

²¹Özkan, "Çin Enerji Arz Güvenliğinin Uluslararası İlişkilerde Güç Geçiş Teorisi Çerçevesinde Analizi," 148.

²²François de Soyres ve Alen Mulabdic ve Michele Ruta, "Common Transport Infrastructure a Quantitative Model and Estimates from the Belt and Road Initiative", *World Bank Group Policy Research Working Paper* 8801, 2019, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/879031554144957551/pdf/Common-Transport-Infrastructure-A-Quantitative-Model-and-Estimates-from-the-Belt-and-Road-Initiative.pdf> (04.05.2024).

²³Christoph Nepopil Wang, "China Belt and Road Initiative (BRI) Investment Report 2023", Report, (Shanghai: Griffith AsiaInstitute, Griffith University (Brisbane) andGreen Finance & Development Center, FISF FudanUniversity, 2024).

arayışları ve yatırım olanakları, gelişmeye dair iş birliğine istekli olunması ve stratejik ortaklığın oluşturulmasıdır.

Dünya petrol rezervlerinin %7,5'i Afrika kıtasında yer almaktadır. Orta Doğu'dan sonra en çok petrol ithal ettiği bölge %25 ile bölge Afrika'dır. İki bölge arasındaki ticaret yüksek seviyelerdedir. Ticaretin yüksek seviyede gerçekleşmesinin temeli Çin'in Afrika'ya enerji ithalini şart koyarak yatırım yapması, teknoloji ve bilgi paylaşımıdır. Çin yatırım yaptığı Afrika bölgesinde batılı bir ülkenin etkisinin olmamasına da dikkat etmektedir.²⁴

Çin Afrika'ya yatırımları karşılığında yüksek miktarlarda kredi vermektedir. Ülkeler kredilerini ödeyemediklerinde ise takas yoluna giderek stratejik kaynaklarını ele geçirmektedirler. 'Borç tuzağı' olarak adlandırılan bu durum Çin'e 'yeni yüzyıl sömürgecisi' denilmesinin asıl sebebidir. Çin'in son 20 yılda Afrika kıtasına yaptığı yatırım toplam ticaret hacminin %20'sine denk gelmektedir. Çin'in Afrika'daki ithalat kalemlerine baktığımızda doğal kaynak ürünleri ve işlenmemiş mamul malları görmekteyiz. Çin ithal ettiği hammaddenin işlenmiş formunu tekrar satarak ikili ticarete daha fazla yarar sağlamaktadır. Afrika bölgesi ise teknolojik mallar, imalat sanayi ürünleri ithal etmektedir.²⁵

Çin'in enerji kaynaklarını çeşitlendirme politikasının bir yansımasını da Latin Amerika'da görmekteyiz. Çin enerji şirketlerini sadece kalkınma aracı olarak değil diplomatik araç olarak da kullanmaktadır. Çinli yatırımcılar Brezilya'daki elektrik sektörünün 2/3'ünü kontrol etmektedir. Çin, Brezilya'nın en büyük özel elektrik dağıtım şirketi olan CPFL EnergiaSA'nın %95 hissesini 12 milyar ABD doları karşılığında satın almıştır. Çin, Latin Amerika'daki yatırımlarını %52'sini elektrik, %28'ini maden ve %4'ünü ise tarım alanındaki şirketlere yapmıştır.²⁶

Çin, Orta Asya ülkeleri ile ilişkilerinde ise sınır problemlerinin çözümüne, bölgedeki etnik ve dini problemlerinin çözümü ve iş birliğinin geliştirilmesi amaçlarına odaklanmıştır. Orta Asya bölgesi enerji üssü görevi görmektedir. Güvenlik kaygısı taşıdığı Malakka Boğazı'ndan enerjiyi kendisine ulaştırmak istememektedir. Bu sebeple Orta Asya bölgesinde gelişmiş boru hatları inşası yapmaktadır. Orta Doğu'daki siyasi iktidarsızlık da Asya'ya yönelmesine sebep olmuştur.

²⁴China Africa Research Initiative, 2024, <https://chinaafricaloandata.bu.edu/> (02.05.2023)

²⁵Trademap, 2024, [https://www.trademap.org/\(08.05.2023\)](https://www.trademap.org/(08.05.2023))

²⁶Rebecca Ray ve Zara C. Albright, ve Kehan Wang, "China-Latin AmericaEconomicBulletin", *GCI Economic*, 2021, [https://www.bu.edu/gdp/files/2021/02/China-LatAm-Econ-Bulletin_2021.pdf\(12.03.2024\)](https://www.bu.edu/gdp/files/2021/02/China-LatAm-Econ-Bulletin_2021.pdf(12.03.2024)).

Kazakistan'ın toplam petrol üretiminin %75'i Hazar Denizi'nde yer alan Kaşagan, Karaşaganak ve Tengiz petrol sahalarından olmaktadır.²⁷ Türkmenistan gaz kaynakları bakımından dünyada dördüncü sırada gelmektedir. Çin ve Orta Asya enerji havzasında 'Atasu-Alashankou Petrol Hattı' ve 'Orta Asya Çin Doğalgaz Petrol Boru Hattı' olmak üzere önemli iki hat bulunmaktadır. Atasu-Alashankou petrol boru hattı yılda 20 milyon ton petrolü Çin'e taşımaktadır. Orta Asya Çin doğalgaz boru hattı ise Kazak, Türkmen ve Özbek gazını Çin'e taşımaktadır. Yılda toplam A, B ve C hatlarıyla 55 milyar metreküp doğalgazı Çin'e ulaştırmaktadır.²⁸

Çin'in ulusal enerji şirketi CNPC, Kazakistan'daki petrol üretiminin %24'ünü kontrol etmektedir. CNPC, Kazakistan'ın en büyük enerji şirketleri olan AktobeMunaiGas'ın%85'ine ve PetroKazakhstan'ınise %67 hissesine sahiptir. CNPC, Kazakistan'ın önemli petrol bölgeleri Kenkiyak, Hope ve Zhanazhol'de,AktobeMunaiGas şirketi bünyesinde üretim çalışmalarını sürdürmektedir. CNPC, PetroKazakhstan ile Kazakistan'ın beş arama bloğu ve 11 petrol bölgesinde faaliyet göstermektedir.²⁹ Kazakistan'ın petrol ürünleri satışında önemli yeri olan PetroKazakhstan, ülkenin en büyük petrol rafineri Çimkent'te pay sahibidir.

Kazakistan'dan sonra Çin yatırımlarının en fazla olduğu ülke Orta Asya ülkesi Türkmenistan'dır. Kazakistan'da olduğu gibi CNPC bu bölgede etkin rol almıştır. CNPC'nin bölgeye yatırımı 4 milyar ABD doları civarındadır. Çin, Türkmenistan'ın Amu Derya bölgesinde gaz araması yapan ilk ülke olmuştur. Çinli enerji şirketleri Özbekistan'da ise Fergana Vadisi, Aral gölü ve çevresi, Mingbulak petrol sahasında çalışmalarını sürdürmektedir.³⁰

Çin, Orta Asya enerji yarışında dengeyi lehine çevirecek nitelikte proje ve yatırımlar ortaya koymaktadır. Büyük enerji projeleri ile Rusya'nın fiyat belirleme üstünlüğüne son vererek, Orta Asya devletlerinin Rusya'ya olan bağımlılığını azaltmayı ve bağımsızlıklarının pekişmesini amaçlamıştır.

Rusya'nın doğalgaz kaynakları ülkenin kuzey ve batısında bulunurken Çin'in arz bölgeleri ise güneybatısında bulunmaktadır. Bu sebeple Çin ve Rusya arasında en az 50.000

²⁷Güçlü Köse, "Orta Asya (Türkistan) Enerji Meselesi: Enerji Potansiyeli ve Aktörler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,13, sy. 72 (2020):254-275.

²⁸Gizem A. Şeker, "Enerji Jeopolitiği Bağlamında Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikasının İncelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi, Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Strateji ve Güvenlik Anabilim Dalı, 2022), 83-88.

²⁹Çağlar Şakı, "Büyük Güçler Politikasında Orta Asya Enerji Kaynakları: Jeopolitik Mücadele" (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı,2018),228-251.

³⁰Şakı, "Büyük Güçler Politikasında Orta Asya Enerji Kaynakları: Jeopolitik Mücadele,"268.

kilometrelik bir boru hattı inşası gerekmektedir. İki bölge arasındaki enerji nakil hatları için büyük yatırımlara ihtiyaç vardır. 2010 yılı itibari ile Rusya ve Çin arasında birçok iş birliği anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmalardan en önemlisi 2011 yılında inşasına başlanan ve günümüz dünyasının en uzun petrol boru hattı olma özelliğine sahip olan Doğu Sibirya-Pasifik Okyanusu Petrol Boru Hattı (ESPO)'dur. Bu hat sayesinde Doğu Sibirya'dan Çin'in Daging bölgesine Rus petrolü taşınmaktadır. Buna ilaveten 2014 yılında Rusya-Çin doğalgaz anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma 400 milyar ABD doları yatırımı kapsamı sebebiyle iki ülke tarihinin en büyük enerji anlaşması olarak kayıtlara geçmiştir.³¹

Uluslararası Enerji Ajansı (IEA)'nın öngörüsü, Çin'in petrol ihtiyacının 2030 yılına kadar her yıl %2,7 oranında artarak dünya ortalamasının iki katına çıkacağıdır.³² IEA, Çin'in 2030'da günde 12 milyon varil petrol ithal edeceğini tahmin etmektedir. IEA'nın verilerine göre Çin'in, 2030 yılına kadar kendi ürettiği petrolün günde 3,4 milyon varile düşeceği ve ithal ettiği petrol oranının %80 artacağını beklenmektedir. Uluslararası Enerji Ajansının açıkladığı raporda diğer bir dikkat çeken husus ise 2030 yılında Çin, enerji tüketim oranlarında kendisine en yakın ülke olan ABD'den yaklaşık %77 daha fazla enerji tüketimi yapacağıdır. Rusya'da 20,4 milyar varil petrol kaynağının bulunduğu bilinmektedir. Bu bağlamda Rusya- Çin enerji ticaretinin artması ve Kuzey Doğu Asya pazarının gelişmesi, bölgedeki enerji hatlarının gelişmesi ile doğru orantılı görülmektedir.³³

Rusya, Orta Asya ülkelerinin de gaz ihracatçısı olması sebebi ile Çin ile olan enerji diyalogunu diğer ülkeleri dışarıda tutarak geliştirmek istemektedir. Bu sebeple Rusya, Çin'e doğalgazı taşımak için iki boru hattı üzerinden plan tasarlamıştır. Bunlardan birincisi; Rusya'nın Altay bölgesinden Çin'in Sincan bölgesine kadar uzanacak olan ve yılda 30 milyar m³ doğalgazı taşıyacağı batı hattıdır. İkincisi ise; Power of Siberia'dır. Bu hat Sakhalin adasından başlayarak Viladivostok şehrinin altından ilerleyip, yılda yaklaşık 40 milyar m³ doğalgazı Kuzeydoğu Çin'e ulaştırılması için planlanmıştır. Power of Siberi 4000 km uzunluğunda ve 42 milyar ABD doları yatırımı kapsamaktadır.³⁴

ABD'nin Şeyl gazını Avrupa piyasasına sürmesi ile Rusya için enerji pazarındaki rekabet artmıştır. Bu durum Rusya'yı petrole bağımlı fiyatlandırma biçiminden açık piyasa

³¹Hasan Duran ve Nyambayar Purevsuren, "Güvenlik, Enerji ve Pazar Ekseninde Çin'in Orta Asya Politikası", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Afro-Avrasya Özel Sayısı*(Aralık 2016): 289-290.

³²Erica S. Downs, "Sino Russian Energy Relations an Uncertain Courtship", *The Future of China Russia Relations*, ed. James Bellacqua, (Kentucky: The University Press of Kentucky, 2010), 146-175.

³³Tuğçe S.Varol, "Rus Dış Enerji Politikası ve Yeni Hedef Kuzey Doğu Asya", *Uluslararası İlişkiler* 11. sy.41 (2014):95.

³⁴Varol, "Rus Dış Enerji Politikası ve Yeni Hedef Kuzey Doğu Asya",93-96.

odaklı yaklaşıma itmiştir. Rusya yeni pazar, boru hattı arayışı ve LNG gibi alternatif yatırımlara yönelmiştir. Asya, Avrupa'dan daha fazla doğalgaz ithalatına bağımlıdır. Bu durum özellikle Asyalı tüketiciler fiyat risklerinin hafifletilmesine ve kaynak çeşitlendirilmesi konusunda daha istekli kılmaktadır.

Çin, desteklediği çok kutuplu dünya anlayışı sebebiyle Orta Doğu'nun Rusya ve ABD'nin etkisinden çıkması için kendini alternatif olarak görmektedir. Çin bölgede politik yaklaşımlarından ziyade faydacı bir amaç güderek Orta Doğu ticaretine hâkim olmayı ve enerji arzını karşılamayı istemektedir. Dünya petrol rezervlerinin %10'u, kanıtlanmış doğalgaz rezervlerinin ise %20'si İran'da bulunmaktadır. Üstelik bu rezervlerin %60'ı henüz kullanılmamıştır. Bu sebeptendir ki İran, Çin için cazibesi yüksek bir ülkedir. Çin'in ulusal enerji şirketleri Sinopec, CNPC ve CNOOC, İran'ın Güney Pars doğalgaz yatakları ve Yadavaran, Kaşhan ve Mescid-i Süleyman gibi petrol yataklarında önemli projeler sürdürmektedir. İran, CNPC ve Total şirketi ile bir konsorsiyum imzalayarak dünya bilinen gaz rezervlerinin %8'inin bulunduğu Güney Pars bölgesinin 11. fazının geliştirilmesi hususunda anlaşmışlardır. Çin Azaedagan petrol yataklarının geliştirilmesi için 8,4 milyar ABD doları yatırım yapmayı taahhüt etmiştir. İran, Çin'in Kuşak Yol Girişimi'nin Avrupa'ya bağlanmasında önemli bir coğrafi konuma sahiptir. İran'ın Hazar Denizi'ne ve Basra Körfezi'ne sınırının olması jeostratejik açıdan önem arz etmektedir. Kuşak Yol Girişimi'nin, Çin-Orta Asya-Batı koridoru Çin'i kara yolu ile Orta Doğu, Afrika ve Avrupa'ya ulaştıracak güzergâhın en önemli noktasında İran bulunmaktadır. İran'ın bu proje sayesinde demiryolları, karayolları, limanları ve enerji nakil hatlarının altyapı yenilenmesi yapılacak ve finansal destek elde ederek ticaretini geliştirecektir.³⁵

Çin-İran enerji diplomasisinin son yıllarına baktığımızda 27 Mart 2021 tarihinde iki ülkenin dönem Dışişleri Bakanları VangYi ve Cevad Zarif arasında uzun süreli müzakereler sonucunda imzalanan '25 Yıllık Kapsamlı İş Birliği Anlaşması' dikkat çekmektedir. Söz konusu anlaşma eğitim, turizm, teknoloji, sağlık, enerji gibi birçok sektörde derin iş birliği vaat etmektedir. Anlaşma şartlarına göre Çin, İran'a petrol, doğalgaz, petrokimya ürünlerinde 280 milyar ABD doları, ulaşım, altyapı ve imalat sanayisinde kullanılmak üzere 120 milyar ABD doları, toplamda da 400 milyar ABD doları yatırım yapmayı kararlaştırmıştır. İran bu yatırımların Yuan olarak ödenmesini kabul etmiş ve enerjiyi %32 indirimli vereceğini belirtmiştir. Çin'in, İran'da KeşmErvend ve Maku gibi bölgelere yatırım yapma imkânı

³⁵Will Green ve Taylore Roth, "China-Iran Relations: A Limited but Enduring Strategic Partnership", StaffResearch Report (Washington, D.C: U.S ChinaEconomicand Security ReviewCommission, 2021).

bularak, yeni petrol ve doğalgaz yataklarının keşfi için çalışmalara başlanması kararlaştırılmıştır. İran, Çin ile yaklaşan bu diplomasisinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde kendisine yönelik silah ambargosunun uzatılması oylamasında Çin'in vetosunu alacağını kesinleştirmek istemiştir.³⁶ Orta Doğu, Çin'in Kuşak Yol Girişimi güzergâhında bulunmaktadır. Bu nedenle bölgeye kara yolu, demir yolu, hava yolu, liman ve enerji tesisleri gibi birçok yatırım yapmaktadır. Çin, yatırım yaparken bölgelerin kendine özgü koşullarını göz önünde tutmaktadır. Orta Doğu yatırımlarının %42'sini enerji, %18'ini ulaşım sektörlerine yapmaktadır. 1990'lı yılların sonlarında Orta Doğu'dan günde yaklaşık 350 bin varil petrol ithal eden Çin, 2020'li yıllara doğru günlük 4 milyon varil petrol ithal etmiştir. 2010'da enerji ihtiyacının %60'ını Orta Doğu'dan karşılarken, 2020'de bu oran %44'e düşmüştür. Bu durum Çin'in enerji ihtiyacının zaman içinde artarken, kaynaklarını çeşitlendirdiğinin bir göstergesidir.³⁷ Suudi Arabistan ve Çin arasındaki petrol ticareti 2019 yılında %44 artmıştır. Bunun temel sebebi Suudi Arabistan petrolünün en büyük şirketi Aramco'nun piyasa fiyatını artırmak amaçlı izlediği kısırtıcı politika ve İran'a yapılan ambargoların artmasıdır.³⁸

Sonuç

1970'li yıllardan sonra neoliberal reformlarla ekonomik kalkınmasını geliştiren Çin, bugün dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumundadır. İktisadi gelişmişliğinde yakaladığı bu ivme Çin'in enerji kaynaklarına duyduğu ihtiyacı kritik hale getirmiştir. Çin'in enerji kaynakları üzerindeki etkisi ülke sınırları içerisinde kalmayıp diğer ülkelerin dış politikasını etkileyebilecek güçtedir. Çin'in dünya piyasasındaki enerji ithalat ve ihracat oranları küresel enerji güvenliği açısından önemli bir konuma gelmesinde doğrudan etkilidir. Çin, enerji diyalogu kurarken karşılıklı saygı, iç işlerine müdahale etmeme, kazan-kazan prensibi gibi argümanlar kullansa da etkili yumuşak güç stratejileri ile yayılmacı bir politika izlemektedir. Piyasa mekanizmasını ve devlet çıkarlarını önde tutarak yönlendirdiği ulusal enerji şirketleri Çin'in enerji diplomasisindeki ana aktörlerdir. Kuşak Yol Girişimi gibi uyguladığı mega projeleri, beş yıllık kalkınma planları ışığında dünya enerji kaynaklarını kendisine akıtmaya devam edecektir. Çin, enerji ithalat ve ihracatında uzun süreli anlaşmalar yaparak, kredi-borçlandırma sistemi ile kaynak zengini ülkelere kendisini bağımlı kılmakta ve stratejik

³⁶Fahrimullah Farzam, "Çin-İran 25 Yıllık İş Birliği Anlaşması", *İran Araştırmalar Merkezi*, 2020, <https://iramcenter.org/cin-iran-25-yillik-kapsamli-is-birligi-anlasmasi-211>(14.07.2020).

³⁷Muharrem H. Özev ve Deniz İstikbal, "Orta Doğuda Çin'in Yatırımları", *Analiz Raporu 339* (İstanbul: SETA, Kasım 2000).

³⁸Ayşe Yıldız, "Enerji Bağımlılığı Özeline Çin'in Orta Doğu ve Orta Asya Siyaseti", *Araştırma 131*(İstanbul: İSAMER,2020).

kaynaklarını ele geçirmektedir. Bunlara ilaveten Birleşmiş Milletler daimî üyeliği ve diğer uluslararası organizasyonlardaki statüsünü kullanarak pek çok ülkenin dış politikalarında etki sahibidir. Çin pazarının büyüklüğü ve enerji arzının güvenli sağlanmasının ehemmiyeti düşünüldüğünde Çin'in Rusya ve ABD gibi büyük güçlerle iş birliği ve rekabeti artacaktır. Coğrafi yakınlığı ve enerji kaynakları bakımından çeşitliliği sayesinde Orta Asya, Çin için her zaman cazibesini koruyacaktır. Orta Doğu'daki güvenlik problemleri, Latin Amerika'daki siyasi krizler Çin'in enerji arz güvenliğinin kesintiye uğramaması için kaynak çeşitlendirme politikasını zorunlu kılmaya devam edecektir.

Çin yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelse de birincil yerel kaynağı olan kömürün yoğun kullanımı dolayısıyla küresel iklim güvenliğini tehdit etmektedir. Çin'in enerji sektörü, cumhurbaşkanının enerji devrimi, kirlilikle mücadele ve hizmete dayalı bir ekonomik modele geçiş çağrısını takiben yeni bir yöne doğru ilerlemektedir. Çin'in enerji politikasının temel argümanı, elektrik, doğalgaz ve daha temiz, yüksek verimli ve dijital teknolojilere vurgu yapmaktadır.

Çin küresel enerji güvenliği için önemlidir ve enerji piyasasıyla olan ilişkisi, yükselen gücü ve statüsü ile küresel refah ve istikrarın sağlanması için etkili politikalar üretmeye devam edecektir.

Extended Summary

China, which achieved rapid growth after the neoliberal modernization reforms initiated by Deng Xiaoping towards the end of the 1970s, has set three important goals for itself until the 100th anniversary of its founding. These are; ensuring a strong economy, becoming a regional leader in Asia, and then becoming a world superpower. The realization of these three ideals necessitates the provision of sustainable economic prosperity based on production. Increasing production activities have led to an increase in China's energy supply. Due to its energy dependency, China wants to deepen energy dialogue and cooperation all over the world. Following a neo-mercantilist policy, China has placed ensuring energy supply security and energy resource diversity at the core of its foreign policy. High energy import and export rates in the world energy market are directly effective in ensuring global energy security and price stability.

China's successful economic development has transformed energy into a security issue beyond necessity. In its foreign policy, it has given priority to resource-rich countries that can meet its energy supply. Relationships that are carried out on the principle of mutual 'win-win'

are with countries in Latin America, Central Asia, the Middle East, Africa, and Russia. China evaluates its energy security as a whole, together with its economic and national security.

China, which accounts for 12 percent of the world's total energy consumption, is a major player in the global energy market. As a major player, it wants to be treated with good status in the international arena. It demands the right to share the world's energy resources and sit at the international energy table. These political and diplomatic ambitions are the most important arguments it emphasizes when determining energy strategies. China's external energy strategies have developed in four specific directions. These are; increasing oil imports from Russia and Central Asia, increasing the proportion of crude oil imports from Africa, the Middle East, and Latin America, and preventing unexpected energy flow interruptions by diversifying China's energy imports, promoting and strengthening regional and bilateral energy cooperation.

China's energy foreign policy adopts the principles of using soft power, a peaceful and conciliatory approach, focusing on improving the infrastructure problems of resource-rich countries, and rapid diplomacy. In order to secure and diversify its access to overseas energy resources, China has listed three 'strategic regions' for Chinese oil companies to target. These are Central Asia and Russia, the Middle East and North Africa, and South America. For China, ensuring the stability of energy markets, ensuring a transparent market structure, and being fair in the energy pricing system is important for the development of energy cooperation and dialogue. Therefore, ensuring energy supply security, diversifying energy resources, and regulating adverse environmental conditions are essential. In China's National Defense Strategy book published in 2019, it was emphasized that it should establish long-term friendly relations with countries with which it cooperates in energy, beyond political and economic conflicts. China has found a voice in international energy organizations since 2015 as the founder of the International Energy Forum. It has long-term energy cooperation agreements, especially with the Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC) and the Gulf Arab countries. While China develops diplomatic and energy relations with Central Asian countries through the Shanghai Cooperation Organization, it also aims to prevent separatist movements that may come to the Uyghur region. It is rooting African energy diplomacy with organizations such as the Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC).

China's energy supply security approaches are; reducing the amount of transported oil to pass through the Strait of Malacca, increasing 90-day oil stock capacities, increasing and developing the upward activities of foreign concessions of energy companies with international

and commercial agreements, reducing the increase in demand with efficiency/savings, and ensuring the balance between crude oil and petrochemical.

Kaynakça

- Amponstira, Fuangfa. "Analisis Of Global Connectivity of KraIthmus Canal Vision". *RajaparkJournal* 14, sy 33 (2020): 298-307.
- Austin, Angie. , "Energy and Power in China: Domestic Regulation and Forgein Policy" *Forgein Policiy Centre*, 2005. <https://fpc.org.uk/wp-content/uploads/2006/09/448.pdf> (12.02.2024).
- Ay Şeker, Gizem. "Enerji Jeopolitiği Bağlamında Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikasının İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi, Milli Savunma Üniversitesi, 2022.
- BP Energy. "BP Statical Review of World Energ 68 edition" *BP EnergyEconomic*, 2019. <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf> (04.03.2024).
- Bunhan, David. "The Threat With in: Deregulation and Energy Security". *Survival* 44, sy.3(2002):105-115.
- Cao,Lan. "Chinese Privatization: Between Plan and Market". *Law and Contemporary Problems* 63, sy. 4 (2000):13-62.
- China Africa Research Initiative, 2024, <https://chinaafricaloandata.bu.edu/> (02.05.2023).
- Downs, Erica S. "Sino Russian Energy Relations an Uncertain Courtship." *The Future of China-Russia Relations*, edited by James Bellacqua, 146-175. Kentucky: The University of Kentucky, 2010.
- Duran, Hasan ve Purevsuren, Nyambayar. "Güvenlik, Enerji ve Pazar Ekseninde Çin'in Orta Asya Politikası". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Afro-Avrasya Özel Sayısı* (Aralık 2016): 281-294.
- Farzam, Fahrimumallah. "Çin-İran 25 Yıllık İşbirliği Anlaşması" *İran Araştırmalar Merkezi*, 2020. [https://iramcenter.org/cin-iran-25-yillik-kapsamli-is-birligi-anlasmasi-211\(14.07.2020\)](https://iramcenter.org/cin-iran-25-yillik-kapsamli-is-birligi-anlasmasi-211(14.07.2020)).
- Green, Will ve Roth, Taylore. "China-Iran Relations: A Limited but Enduring Strategic Partnership". StaffResearch Report. Washington, D.C: U.S China Economic and Security Review Commission, 2021.
- Gries, Peter H. "China Eyes The Hegemon". *Orbis Forgein Policy Research Institude* 49, sy 3 (2005):401-412.
- Harvey David. *Neoliberalizmin Kısa Tarihi*. Çeviren Aylin Onocak. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2015.
- Hui, Lu. "China's National Defense in the New Era" The State Council Information Office of the People's Republic of China, 2019.http://www.xinhuanet.com/english/2019-07/24/c_138253389.htm (11.05.2023).
- İstikbal, Deniz. "Rejimin Meşruiyeti ve Enerji Güvenliği: Çin Komünist Partisinin Enerji Politikaları". *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*, 3, sy.1 (2019):49-68.
- Karaca, Ragıp Kutay. "Çin'in Değişen Enerji Stratejisinin Dış Politikasına Etkileri (1190- 2010)". *Uluslararası İlişkiler* 9, sy. 33 (Bahar 2012): 93- 118
- Köse, Güçlü. "Orta Asya (Türkistan) Enerji Meselesi: Enerji Potansiyeli ve Aktörler". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,13, sy. 72 (2020):254-275.

Lansberg M. Hart ve Burkett Paul. *China and Socialism: Market Reforms and Class Struggle*. New York: Monthly Review, 2004.

Özev Muharrem H. ve İstikbal Deniz, “Orta Doğuda Çin’in Yatırımları”, Analiz Raporu 339 (İstanbul: SETA, Kasım 2000).

Özkan, Hasan Görkem. “Çin Enerji Arz Güvenliğinin Uluslararası İlişkilerde Güç Geçiş Teorisi Çerçevesinde Analizi”. Yüksek Lisans Tezi, Milli Savunma Üniversitesi, 2020.

Pamir, Necdet. *Enerjinin İktidarı*. İstanbul: Hayykitap, 2015.

Pultz, Christopher B. “The PLA and China’s Changing Security Environment”. *Security Insight*, 2023. https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/si/si_2_1/si_2_1_puc01.pdf (20.01.2024).

Ray, Rebecca ve Albright, Zara C. ve Wang, Kehan. *China-Latin America Economic Bulletin*, *GCI Economic*, 2021. https://www.bu.edu/gdp/files/2021/02/China-LatAm-Econ-Bulletin_2021.pdf (12.03.2024).

Soyres, François ve Mulabdic, Alen ve Ruta, Michele. “Common Transport Infrastructure A Quantitative Model and Estimates from the Belt and Road Initiative”, World Bank Group Policy Research Working Paper, 2019. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/879031554144957551/pdf/Common-Transport-Infrastructure-A-Quantitative-Model-and-Estimates-from-the-Belt-and-Road-Initiative.pdf> (04.05.2024).

Şakı, Çağlar. “Büyük Güçler Politikasında Orta Asya Enerji Kaynakları: Jeopolitik Mücadele”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2018.

Trademap, 2024, <https://www.trademap.org/> (08.05.2023).

Varol, Tuğçe S. “Rus Dış Enerji Politikası ve Yeni Hedef Kuzey Doğu Asya”. *Uluslararası İlişkiler* 11, sy 41 (2014):87-108.

Wang, Christoph Nepopil. “China Belt and Road Initiative (BRI) Investment Report 2023”, Report. Shanghai: Griffith Asia Institute, Griffith University (Brisbane) and Green Finance & Development Center, FISF Fudan University, 2024.

Werner, Ben. “New Air Bases, Baby Cabbage Key to Chinese Long Term Claims in South China Sea” *U.S. Naval Institute*, 2020. <https://news.usni.org/2020/06/03/new-air-bases-baby-cabbage-key-to-chinese-long-term-claims-on-south-china-sea> (04.07.2023).

Xu, Yi-Chong. “China’s Energy Security”. *Australian Journal of International Affairs* 60, sy. 2 (2006):265-286.

Yıldız, Ayşe. “Enerji Bağımlılığı Özelinde Çin’in Orta Doğu ve Orta Asya Siyaseti”. Araştırma 131. İstanbul: İSAMER, 2020.